

Sygn. akt IV CNP 35/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie ze skargi strony pozwanej
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku
Sądu Okręgowego w G.
z dnia 27 marca 2015 r., sygn. akt XII Ga [...],
w sprawie z powództwa A. S., M. S. i P. S.
przeciwko A. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 11 grudnia 2018 r.,

oddala skargę;

nie obciąża skarżącej kosztami ze skargi.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 27 marca 2015 r. zmienił wyrok Sądu Rejonowego z dnia 19 września 2014 r. w ten sposób, że zasądził od pozwanej Spółki na rzecz powodów kwotę 47762,08 zł z odsetkami tytułem kary umownej. Uznał, że z § 6 umowy stron z dnia 22 marca 2011 r. wynika, iż każdy fakt przekroczenia określonego terminu na wykonanie robót, tj. 23 maja 2011 r., powoduje powstanie po stronie powodów uprawnienia do naliczania kar umownych.

Pozwana wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem wyroku Sądu Okręgowego bowiem, w jej ocenie, został on wydany z rażącym naruszeniem art. 471, 483 i 476 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest – jak przyjmuje się w literaturze i orzecznictwie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06; OSNC 2007, nr 2, poz. 35) - specjalnym procesowym środkiem prawnym ulokowanym wśród nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Jest ona samodzielny, autonomiczny instrumentem badania legalności działalności jurysdykcyjnej sądów powszechnych, służącym jednostce zamierzającej dochodzić od państwa wynagrodzenia szkody, o jakiej mowa w art. 77 ust. 1 Konstytucji.

Sąd Najwyższy wielokrotnie już wyjaśniał, że stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, to ustalenie jego bezprawności, które nie może nastąpić bez sięgnięcia do istoty władzy sądowniczej, tj. orzekania w warunkach niezawisłości, w sposób bezstronny, zależny nie tylko od obowiązujących ustaw, ale także od "głosu sumienia" sędziego oraz jego swobody w ocenie prawa i faktów stanowiących podłoże sporu. Swoboda ocen sędziego wynika nie tylko z władzy sędziowskiej, ale także z prawa pozytywnego, często posługującego się pojęciami niedookreślonymi i klauzulami generalnymi albo dekretującego wolność decyzji sędziego. Treść orzeczenia zależy również od rezultatów wykładni, które mogą być różne, w zależności od jej przedmiotu, metod oraz podmiotu, który jej dokonuje. Z istoty wykładni wynika zaś

wielość interpretacji, a sam fakt wykładni z natury rzeczy nacechowany jest subiektywizmem. Już z tych powodów uzasadnione jest, aby w odniesieniu do działalności jurysdykcyjnej sądu sformułować autonomiczne pojęcie bezprawności. Jeśli więc na gruncie odpowiedzialności cywilnej bezprawność oznacza generalnie naruszenie normy właściwego zachowania się, wynikającego z ustawy lub z umowy międzynarodowej, to w odniesieniu do odpowiedzialności za wydanie orzeczenia sądowego pojęcie to korygowane jest specyfiką władzy sądowniczej oraz jej ustrojem. Mając na uwadze zasadę niezawisłości oraz posługiwanie się przez sądy procedurami, których osnowę stanowi system zaskarżania orzeczeń, należy przyjąć, że orzeczenie niezgodne z prawem, to orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i nie podlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej. Niezgodność z prawem rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa musi zatem mieć charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty, tylko bowiem w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: postanowienie z 21 marca 2006 r., V CNP 68/05 niepubl.; wyroki: z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007, Nr 1, poz. 17; z dnia 17 maja 2006 r., I CNP 14/06 niepubl.; z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06 OSNC 2007, Nr 2, poz. 35; z dnia 7 lutego 2007 r., III CNP 53/06 niepubl.; z dnia 21 lutego 2007 r., I CNP 71/06 niepubl.; z dnia 20 września 2007 r., II CNP 87/07 niepubl.). Takie rozumienie pojęcia niezgodności z prawem jest zgodne z art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 września 2012 r. SK 4/11, OTK-A 2012/8/97).

Istota zarzutów skargi sprowadza się do twierdzenia, że Sąd nie przedstawił żadnego argumentu przemawiającego za stanowiskiem, które legło u podłoża zaskarżonego wyroku, iż pozwana zobligowana jest do zapłaty przewidzianej w § 6 umowy kary za zwłokę spowodowaną także działaniem innych osób, za które odpowiedzialności nie ponosi.

Zgodnie z art. 483 § 1 i n. k.c. zobowiązanie do świadczenia kary umownej wynika z umowy. Nie jest ono samodzielne względem zobowiązania, na wypadek,

którego niewykonania lub nienależytego wykonania kara została ustalona. Zobowiązanie główne jest zobowiązaniem pierwotnym, natomiast obowiązek świadczenia kary umownej - tak samo jak obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania - jest zobowiązaniem wtórnym. Zależność zobowiązania z tytułu kary umownej od zobowiązania głównego zwana jest potocznie "akcesoryjnością" kary umownej.

Kara umowna w myśl art. 483 § 1 k.c. jest świadczeniem stanowiącym naprawienie szkody wyrządzonej wierzycielowi niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania, a to oznacza, że umowa o odszkodowanie umowne musi być kwalifikowana jako umowa regulująca przyszłą odpowiedzialność odszkodowawczą za wynikłą szkodę. Na gruncie prawa polskiego kara umowna stanowi umowę w przedmiocie odszkodowawczej odpowiedzialności kontraktowej. Charakteryzuje się tym, że zakłada wiążące zryczałtowanie odpowiedzialności (art. 484 § 1 k.c.). Zastrzeżenie kary umownej wywołuje przeto daleko idące skutki w zakresie odszkodowawczych rozliczeń stron. Do naprawienia szkody wyrządzonej niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania nie stosuje się wówczas art. 361 i 363 k.c., a w miejsce wartości majątkowych, o których mowa w art. 361 § 2 k.c., wchodzi suma pieniężna *ex ante* ustalona przez strony.

Umowa o karę może także - w granicach wyznaczonych treścią art. 473 § 2 k.c. - modyfikować zasadę odpowiedzialności dłużnika. Dla wywołania takiego skutku konieczne jest jednak wyraźne postanowienie. W braku odmiennego zastrzeżenia kara należałaby się tylko wtedy, gdyby wierzyciel mógł żądać odszkodowania na zasadach ogólnych. W razie odstąpienia przez strony od dyspozytywnych zasad z art. 472 - 474 k.c. klauzula przewidująca karę umowną pozostanie jej zastrzeżeniem w rozumieniu art. 483 § 1 k.c. Nie ma uzasadnienia teoretycznego ani praktycznego, aby uznawać ją za odrębną instytucję niepodlegającą regulacji art. 483 - 484 k.c. W szczególności oderwanie kary umownej od winy dłużnika nie czyni jej zastrzeżenia źródłem zobowiązania o charakterze gwarancyjnym.

Przeto, roszczenie o kary umowne może przysługiwać nie tylko w przypadku zawinionego niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania. Aczkolwiek w literaturze wyrażane są poglądy, że nałożenie na dłużnika obowiązku zapłaty kary umownej niezależnie od przyczyny niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania stanowi w istocie gwarancję za ustalony w umowie wynik, niemniej jednak pomijają one jej funkcję stymulującą oraz unormowanie art. 473 § 1 k.c., według którego strony mogą zastrzec w umowie, że dłużnik jest obowiązany zapłacić określoną sumę pieniężną w każdym wypadku niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, a więc także wtedy, gdy jest ono następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

W tym stanie rzeczy, skoro roszczenie o kary umowne może przysługiwać nie tylko w przypadku zawinionego niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania, a wykładnia § 6 umowy stron, dokonana przez Sąd Okręgowy, nie doprowadziła do stwierdzeń w sposób oczywiście sprzecznych z jego zwerbalizowaną na piśmie treścią, to niepodobna przyjąć, że zaskarżony wyrok jest orzeczeniem niezgodnym z prawem w rozumieniu art. 424¹ § 1 k.p.c.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w wyroku.